

Artiesten en filmsterren bij Merkelbach

Merkelbach_Artikel-4

Artiesten liepen vanuit de Stadsschouwburg op het Leidseplein naar het Hirschgebouw waar op de vijfde etage het fotoatelier was van Jacob Merkelbach (1877-1942) en na zijn overlijden van zijn dochter.

Ruim 250 foto's zijn bewaard gebleven in de Theatercollectie van de Universiteit van Amsterdam. Het zijn portretten en spelfoto's van dansers, zangers en acteurs. Zijn schoonzoon fotografeerde filmsterren op de set van de Cinetone Studio aan de Duivendrechtse kade. Merkelbach maakte in zijn atelier de meeste foto's omdat het licht hem daar beter beviel dan in het theater. Hij had naast een studio met witte muren en meubels een daglichtatelier. Het plafond en een zijmuur bestond daar grotendeels uit ramen. Hij gebruikte bovendien elektrische gloeilampen voor invullicht. Zijn daglichtatelier met centrale verwarming had een chique uitstraling: een hoge schouw, een kamerscherm, achtergronddoeken op rol, een gipsen balustrade en een "marmere" zuil. Er kon een grote platencamera, die instelbaar was op verschillende hoogtes, rondrijden. Standaard lagen er twee kleine vloerkleden waarop in de loop van de tijd heel wat acteurs en actrices, vaak verkleed, hebben gelegen, gezeten en gestaan. Achterop sommige glasnegatieven tekende een retoucheur na afloop het decor van de beoogde voorstelling. Enkele bijschriften bij de foto's klopten niet, zoals bij de groepsfoto van het Hollandsch Tooneel: "De foto is van de toernee door West-Indië". De opname was echter in het atelier op het Leidseplein.

Danseressen als Chaja Goldstein, Lily Green, Margaret Walker en Rika Hopper werden er gefotografeerd. Danseres en courtesane Mata Hari (artiestennaam voor Margaretha Zelle) was een goede bekende van Hirsch. In de zomer van 1915 kwam zij, 39 jaar oud, bij Merkelbach die voor Hirsch mode- en productfoto's maakte. Haar kleding en sieraden had zij vanwege de oorlog achter moeten laten in Berlijn. Haar 10 kisten met spullen in Parijs waren onbereikbaar. Met de personenlift was zij boven gekomen. Van Hirsch had zij gala- en avondkleding geleend. Zij nam plaats als een grande dame voor een achtergronddoek waarop een landelijk park was geschilderd. Onderzoek wees uit dat een retoucheur haar vrouwelijke vormen, waarschijnlijk op haar verzoek, voller heeft doen uitkomen naar de mode van die tijd.

In dit jubileumboek mag een portret van Fien de la Mar (artiestennaam voor Johanna Klopper) uit 1920 niet ontbreken. Zij was 22 jaar en nog aan het begin van haar carrière als actrice, cabaretière en zangeres. Merkelbach fotografeerde haar close, vanuit een laag standpunt waardoor zij groter leek. Zij stond gedraaid, met een hand nonchalant in de zak van een zomerjurkje en keek van onder haar breedgerande hoed ontspannen omlaag. Zelf was zij onzeker over haar uiterlijk, maar Merkelbach bracht haar goed voor het voetlicht. Hij speelde een geraffineerd spel met licht, schaduw en accessoires en schuwde de retouche niet. Zijn foto's spraken niet alleen het publiek aan maar waren ook van grote waarde voor de carrière van een artiest.

Daglichtatelier Merkelbach in gebouw Hirsch

Mata Hari, 1915

Fien de la Mar, 1920